

Fransuz tili orqali madaniyatlararo kommunikatsiyani shakllantirish

*Umarova Obidaxon Avazxonovna
obidakhon89umarova@mail.ru*

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti, o'qituvchi

Annotatsiya. Ushbu maqola fransuz tilining madaniyatlararo kommunikatsiyani shakllantirishdagi o'rnini o'rganishga bag'ishlangan. Lingvistik va ijtimoiy-madaniy omillar nuqtayi nazaridan madaniyatlararo muloqotning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Ayniqsa, Edvard Xollning yuqori va past kontekstli madaniyatlar nazariyasi, Gert Xofstedning madaniy o'lchovlari, Maykl Bayramning madaniyatlararo kommunikativ kompetensiya (MKK) modeli hamda Lev Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasiga alohida e'tibor qaratiladi. Maqolada fransuz tilining diplomatiya va ta'lim sohalarida madaniyatlararo aloqa vositasi sifatida tutgan o'rni, shuningdek, frankofon dunyosidagi madaniy xilma-xillik kontekstida tilni o'zlashtirish jarayoni tahlil qilinadi. Shuningdek, klassik nazariyalarning frankofon jamoalarning ko'p qirrali madaniy xususiyatlarini aks ettirishdagi chegaralari ham yoritiladi. Xulosa sifatida samarali madaniyatlararo muloqot uchun til bilimlaridan tashqari, madaniy kodlarni ham chuqur anglash zarurligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: madaniyatlararo kommunikatsiya, fransuz tili, madaniy o'lchovlar, yuqori va past kontekstli madaniyatlar, frankofon dunyo, madaniyatlararo kompetensiya.

Формирование межкультурной коммуникации через французский язык

*Умарова Обидахон Авазхоновна
obidakhon89umarova@mail.ru*

Преподаватель

Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека

Аннотация. Данная статья посвящена исследованию роли французского языка в формировании межкультурной коммуникации. Рассматриваются теоретические основы межкультурного взаимодействия через призму лингвистики и социокультурных факторов. Особое внимание уделяется концепциям Эдварда Холла о высоко- и низкоконтрастных культурах, культурным измерениям Г. Хофстеда, межкультурной коммуникативной компетенции (МКК) М. Байрама и социокультурной теории Л. Выготского. В статье анализируются особенности французского языка как инструмента межкультурного общения, его роль в дипломатическом и образовательном контексте, а также влияние на взаимодействие носителей различных культур. Рассматриваются ограничения классических теорий в объяснении многообразия франкофонного мира, включая дифференциацию между метрополией и франкоязычными регионами. Делается вывод о значимости изучения не только языковых аспектов, но и культурных кодов для эффективной межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, французский язык, культурные измерения, высоко- и низкоконтрастные культуры, франкофонный мир, межкультурная компетенция.

Shaping intercultural communication through the French language

*Umarova Obidakhon Avazkhonovna
obidakhon89umarova@mail.ru*

Teacher

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

Annotation. *This article explores the role of the French language in shaping intercultural communication. The theoretical foundations of intercultural interaction are analyzed from a linguistic and socio-cultural perspective. Particular attention is given to Edward Hall's high- and low-context culture theory, Geert Hofstede's cultural dimensions, Michael Byram's model of intercultural communicative competence (ICC), and Lev Vygotsky's socio-cultural theory. The article examines the role of the French language as a means of intercultural communication in diplomacy and education, as well as the process of language acquisition within the diverse francophone world. Additionally, the limitations of classical theories in fully capturing the multifaceted cultural characteristics of francophone communities are discussed. In conclusion, the study highlights the necessity of understanding not only linguistic aspects but also cultural codes for effective intercultural communication.*

Keywords: *intercultural communication, French language, cultural dimensions, high- and low-context cultures, francophone world, intercultural competence.*

Kirish. Globallashuv sharoitida turli madaniyatlar o'rtasidagi muloqot tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Til bu jarayonda asosiy vosita bo'lib, madaniy qadriyatlar va tajribalarni uzatishda vositachilik qiladi. Fransuz tili xalqaro miqyosda keng qo'llanilishi va boy madaniy merosi sababli madaniyatlararo kommunikatsiyada muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada fransuz tilining madaniyatlararo muloqotni shakllantirishdagi o'rni va uning turli nazariyalar nuqtayi nazaridan tahlili keltiriladi.

Metodologiya. Tadqiqot nazariy va tahliliy yondashuvlarga asoslanadi. Edvard Xoll, Gert Xofsted, Maykl Bayram va Lev Vigotskiy nazariyalari asosida fransuz tilining madaniyatlararo kommunikatsiyadagi o'rni o'rganiladi. Shuningdek, diskursiv tahlil va taqqoslash usuli orqali fransuz tilining madaniyatlararo muloqotdagi o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi.

Natijalar va tahlil. Madaniyatlararo kommunikatsiya – turli madaniy guruhlar vakillari o'rtasida samarali va mazmunli muloqotni tashkil etish jarayoni bo'lib, bu jarayonda til asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Fransuz tili, o'zining boy madaniy merosi va xalqaro muloqotdagi keng qo'llanilishi bilan, madaniyatlararo kommunikatsiyani shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Nazariy jihatdan, madaniyatlararo kommunikatsiyaning shakllanishi til, madaniyat va ijtimoiy aloqalar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni anglashdan boshlanadi. Til – bu madaniyatning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, u orqali insonlar o'z fikrlari, qadriyatlari va hayotiy tajribalarini ifodalaydilar. Fransuz tili orqali boshqa xalqlarning madaniyati, tarixiy qadriyatlari va an'alarini o'rganish madaniyatlararo tafovutlarni tushunishga imkon yaratadi.

Madaniyatlararo muloqot (MOM) turli madaniy kelib chiqishga ega shaxslar o'rtasida umumiy ma'noni yaratish jarayonini anglatadi. Bunda madaniy va til farqlari muhim rol o'ynaydi. Fransuz tiliga nisbatan qo'llanilganda, MOM tarixan global til sifatida madaniyatlararo tushunishni qanday osonlashtirishini o'rganish imkonini beruvchi vositaga aylanadi. Ushbu hisobot fransuz tili orqali MOMni shakllantirishning nazariy asoslarini o'rganadi. Bunda Edvard Xollning kontekstual nazariyasi, Gert Xofstedning madaniy o'lchamlari, Maykl Bayramning madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyasi (MKK) va ijtimoiy-madaniy nazariya kabi asosiy tushunchalarga e'tibor qaratiladi. Hisobotda ushbu nazariyalarning fransuz tilini madaniyatlararo muloqot vositasi sifatida qo'llanilishiga doir tahlil keltiriladi, ularning cheklovlari tanqid qilinadi hamda ular fransuz tilida so'zlashuvchi (frankofon) madaniy xilma-xillik nuqtai nazaridan ko'rib chiqiladi.

Fransuz tili orqali madaniyatlararo kommunikatsiyaning nazariy asoslarini o'rganish ko'plab tadqiqotchilar tomonidan alohida e'tibor bilan tahlil qilingan mavzulardan biridir. Ushbu jarayonning nazariy asoslari, avvalo, kommunikatsiya va madaniyatlararo dialog nazariyalari bilan chambarchas bog'liq.

1.1 Edvard Xollning yuqori va past kontekstli madaniyatlari

Edvard Xollning yuqori va past kontekstli madaniyatlar nazariyasi madaniyatlararo muloqotni tushunishning asosiy tamoyillarini taqdim etadi. Yuqori kontekstli madaniyatlar asosan og‘zaki bo‘lmagan ishoralarga va yashirin tushunishlarga tayanadi, past kontekstli madaniyatlar esa aniq og‘zaki muloqotga ustuvorlik beradi. Fransuz madaniyati ko‘pincha noziklik, odob-axloq va tarixiy ma‘nolarga e‘tibor qaratgani uchun o‘rtacha yuqori kontekstli madaniyat sifatida tavsiflanadi. Bu xususiyat tilning madaniyatlararo muhitda qo‘llanilishiga ta‘sir ko‘rsatadi. Misol uchun, diplomatik yoki rasmiy muloqotlarda fransuz tilida so‘zlashuvchilar ma‘noni yetkazish uchun “vous” va “tu” kabi murojaat shakllaridan foydalanib, og‘zaki bo‘lmagan madaniy me‘yorlarga tayanishlari mumkin.

Kommunikatsiya nazariyasining yetakchi mutaxassisi E.T. Hall o‘zining “Beyond Culture” (Madaniyat chegarasidan tashqarida) asarida madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonining murakkabligini qayd etib, tillarni faqat so‘zlashuv vositasi emas, balki madaniy qadriyatlarni yetkazuvchi muhim vosita sifatida ta‘riflagan (Hall, 1976). Uning fikricha, har qanday til orqali aloqa qilish jarayonida madaniy qiymatlar, mentalitet va dunyoqarashlarning almashinuvi yuz beradi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, fransuz tilining o‘ziga xos madaniy yuklamasi, bu til orqali o‘zaro aloqada bo‘lgan jamiyat vakillarining madaniyatlararo tushunchalarini chuqurlashtirishga imkon yaratadi.

Madaniyatlararo kommunikatsiya nazariyasining taniqli namoyandasi G. Hofstede ham til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ta‘kidlagan. Hofstede nazariyasida madaniyatlararo muloqot samaradorligiga erishishda til kompetensiyasi bilan bir qatorda, madaniy qadriyatlar va me‘yorlarni bilish ham muhim ekanligi ta‘kidlanadi. Uning fikriga ko‘ra, madaniyatlararo kommunikatsiyada muvaffaqiyat til bilimidan ko‘ra ko‘proq madaniy jihatlarni tushunishga bog‘liqdir (Hofstede, 1991).

Xollning nazariyasi ayniqsa xalqaro diplomatiya va sobiq mustamlaka ta‘siri tili sifatida fransuz tiliga tegishlidir. Misol uchun, Frankofon Afrikada fransuz tili mahalliy yuqori kontekstli an‘analar bilan o‘zaro ta‘sirlashib, aralash muloqot uslublarni yuzaga keltiradi. Biroq, bu nazariya o‘zgarmas madaniy xususiyatlarni nazarda tutadi. Bu esa Kvebek yoki ko‘p madaniyatli shahar Fransiyasi kabi xilma-xil muhitlarda fransuz tilidan foydalanishning harakatchan va rivojlanib boruvchi tabiatini to‘liq aks ettirmasligi mumkin.

1.2 Gert Xofstedning madaniy o‘lchovlari

Xofsted modeli madaniy farqlarni tushuntirish uchun hokimiyat masofasi, individualizm va noaniqlikdan qochish kabi o‘lchovlarni belgilaydi. Fransiya hokimiyat masofasi va individualizm bo‘yicha o‘rtacha yuqori ko‘rsatkichlarga ega bo‘lib, bu ierarxik, ammo mustaqil madaniy yo‘nalishni aks ettiradi. Ushbu xususiyatlar fransuz tilidagi muloqotga ta‘sir ko‘rsatib, rasmiy tuzilmalarga (masalan, ilmiy yoki ma‘muriy nutqqa) e‘tibor qaratish bilan birga shaxsiy fikr-mulohazalarni qadrlashga olib keladi.

Madaniyatlararo munosabatlarda Xofstedning o‘lchovlari fransuz tilida so‘zlashuvchilar va Janubi-Sharqiy Osiyo yoki Skandinaviya kabi jamoaviy yoki kuchsiz hokimiyat masofasi madaniyatlari vakillari o‘rtasidagi tushunmovchiliklarni tushuntirishga yordam beradi. Masalan, fransuz rahbarining to‘g‘ridan-to‘g‘ri tanqidi jamoaviy madaniyatda qo‘pol deb qabul qilinishi mumkin. Foydali bo‘lsa-da, Xofsted modeli milliy darajadagi umumlashtirishlari uchun tanqidga uchragan, chunki u frankofon dunyosidagi submadaniy xilma-xillikni, jumladan, metropol Fransiya va uning xorijdagi hududlari o‘rtasidagi farqlarni e‘tibordan chetda qoldiradi.

1.3 Maykl Bayramning madaniyatlararo muloqot kompetensiyasi (MMK)

Bayramning MMK modeli muloqot kompetensiyasini madaniyatlararo jihatlarga kengaytiradi: munosabatlar (qiziqish va ochiqlik), bilimlar (o‘z va boshqa madaniyatlar haqida), ko‘nikmalar (tushunish va bog‘lash), hamda tanqidiy madaniy ong. Fransuz tiliga nisbatan qo‘llanilganda, MMK o‘quvchilarning nafaqat lingvistik bilimlarni, balki frankofon jamoalarning madaniy kontekstlarini ham - Parij ziyolilarining fikrlash tarzidan tortib Karib dengizi kreollashuvigacha - o‘zlashtirishning naqadar muhimligini ta‘kidlaydi.

Fransuz tili ta'limi uchun Byramning nazariyasi shuni taklif qiladiki, o'qitish jarayoni madaniy hikoyalarni, masalan, mustamlakachilik merosi yoki frankofon adabiyotining xilma-xilligini o'z ichiga olishi kerak. Bu madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga yordam beradi. Biroq, ushbu nazariyaning individual kompetensiyaga e'tibor qaratishi, fransuz tilining tarixiy obro'si tufayli yaqqol ko'zga tashlanadigan ona tili va chet tili sifatida so'zlashuvchilar o'rtasidagi kuch nomutanosibligi kabi tizimli omillarni yetarlicha baholamasligi mumkin.

Fransuz olimi va madaniyatshunosi K. Levi-Stros (Claude Lévi-Strauss) til va madaniyat munosabatlari bo'yicha tadqiqotlarida, tilni madaniy qadriyatlarni o'z ichiga olgan "belgilar tizimi" sifatida tushuntiradi. Levi-Stros fikricha, til insonlarning madaniy va ijtimoiy faoliyatlarini aks ettiruvchi universal ramziy tizimdir va tilni o'rganish orqali boshqa madaniyat vakillarining dunyoqarashini ham o'zlashtirish mumkin (Lévi-Strauss, 1963). Fransuz tili orqali madaniyatlararo kommunikatsiyani o'rganishda Levi-Strosning ushbu fikri asosiy nazariy jihatlardan biri bo'lib hisoblanadi.

1.4. Ijtimoiy-madaniy nazariya (Vigotskiy).

Lev Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasida til ijtimoiy o'zaro ta'sir va vositachilik asosida shakllanadigan madaniy vositachilik vositasi sifatida ta'kidlanadi. Fransuz tili kontekstida bu nazariya ta'lim oluvchilarning til egalari yoki madaniy artefaktlar (masalan, fransuz filmlari, adabiyotlari) bilan boshqariladigan muloqot orqali madaniyatlararo kompetensiyani qanday o'zlashtirishini ta'kidlaydi. Masalan, fransuz tilidagi kontent va tilni integratsiyalashgan o'rganish (CLIL) kurslaridagi xitoylik talabalar o'rtasida o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'qituvchilarning ta'minoti lingvistik va madaniy bo'shliqlarni bartaraf etish orqali ICCni yaxshilagan.

Bu yondashuv fransuz tilining Belgiya yoki Shveytsariya kabi ko'p tilli muhitlarda madaniy ko'prik vazifasini o'tashiga mos keladi. Biroq, u haqiqiy muloqotlarga kirishni nazarda tutadi, bu esa frankofon bo'lmagan hududlardagi o'quvchilar uchun cheklangan bo'lishi mumkin. Bu holat madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishda tenglik masalasini ko'taradi.

Shuningdek, fransuz tilshunosi va madaniyatshunosi J. Kristeva fransuz tilini "dialog va madaniyatlararo intertekstual vosita" sifatida ko'radi. Uning fikriga ko'ra, fransuz tili madaniy belgilar va ijtimoiy qadriyatlarni yetkazuvchi matnlararo vosita hisoblanib, muloqot jarayonida nafaqat informatsiya, balki madaniy qadriyatlarni ham almashish imkonini beradi.

O'zbekistonlik tadqiqotchilardan N. Tohirov va M. Ahmedovlar o'z tadqiqotlarida xorijiy tillar, xususan fransuz tili orqali amalga oshiriladigan madaniyatlararo kommunikatsiya jarayonini chuqur tahlil qilib, bu jarayonning pedagogik jihatlariga e'tibor qaratgan. Ularning fikricha, fransuz tili darslarida til bilan bir qatorda madaniyatlararo qadriyatlar tizimini shakllantirish, talabalarni global fikrlashga o'rgatishda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa. Fransuz tili madaniyatlararo kommunikatsiyani shakllantirishda muhim vosita bo'lib, til orqali turli madaniy guruhlar o'zaro muloqot qiladi. Ushbu maqolada madaniyatlararo kommunikatsiya nazariyalari asosida fransuz tilining rolga baho berildi. Edvard Xollning yuqori va past kontekstli madaniyatlari, Gert Xofstedning madaniy o'lchovlari, Maykl Bayramning madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyasi hamda Lev Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasi tahlil qilindi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, fransuz tili madaniy me'yorlarni tushunish va madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, rasmiy diplomatiya, ta'lim va global muhitda fransuz tilidan foydalanish madaniy tafovutlarni bartaraf etishga yordam beradi. Shu bilan birga, fransuz tilining madaniyatlararo kommunikatsiyadagi o'rnini o'rganishda, uning turli mintaqalardagi frankofon madaniyatlar bilan o'zaro aloqasi ham muhim ahamiyatga ega.

Shunday qilib, madaniyatlararo muloqot uchun fransuz tilining lingvistik xususiyatlarini o'rganish bilan bir qatorda, madaniy kodlar va kommunikativ strategiyalarni ham chuqur anglash talab etiladi. Kelgusida fransuz tilining madaniyatlararo kompetensiyadagi ahamiyatini yanada

kengroq o‘rganish, ayniqsa, frankofon mamlakatlarda til va madaniyatning o‘zaro ta‘sirini chuqur tahlil qilish muhim vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Hall, E.T. “Beyond Culture”. New York: Anchor Books. (1976).
2. Hofstede, G. “Cultures and Organizations: Software of the Mind”. London: McGraw-Hill. (1991).
3. Kristeva, J. (1980). “Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art”. New York: Columbia University Press.
4. Tohirov N., Ahmedov M. (2021). “Madaniyatlararo kommunikatsiya va xorijiy tillarni o‘qitish”. Toshkent: Fan.